

የካቲት 23 2007 (ማርች 2, 2015) የ119ኛው የአድዋ ድልና የሰማዕታት መታሰቢያ ቀን ነው። አከባቢና በሃገር ውስጥ ቢቀዘቀዝም፤ በተዘዋዋሪው በአሉን የሚያከብረው በወጭ ሃገር የሚኖረው ኢትዮጵያዊ ቁጥር እየጨመረ ይገኛል። በሰሜን አሜሪካ የድል በአሉ ቀን ከአፍሪካ አሜሪካውያን ታሪክ መዘከሪያ ወር ጋር መያያዙና የየካቲት 12 ሰማኢታትን መታሰቢያ ቀን ደግሞ ከሰላሳ በላይ በሆኑ ያለም ከተሞች መዘከሩ፤ በወጭ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን ትኩረት የሰጡት ስለሀገር አቀፍ ድልና ስለአፍሪካዊነት (Pan Africanism) መሆኑ ራሱን የቻለ መልዕክት አለው።

በዚህች አጭር ጽሁፍ ለማስገነዘብ የምናከረው አድዋንና መሰል የሃገራችንን እሴቶች በብሄር-ብሄረሰብና ወይም በሃይማኖት ዘመም የፖለቲካ መነፅር (ethnocentric paradigm) መመልከትና በብዙሃን ዘመም (diverse, multi-ethnic) መነፅር መመልከት የሚያስከትሉትን እደምታዎች ለማሳየት ነው። ሁለቱም አመለካከቶች የሚያዩት አንድ ነገር ቢሆንም የሚሰጡት ትርጉም ግን የተለያየ ነው። ሃገር አቀፍ ፖሊሲ ሲነደፍ ሁለቱ መነፅሮች የሚያሳዩትን ልዩነትና አንድነትን በቅጡ መረዳት ይጠይቃል። እኔ የታሪክ ወይም የፖለቲካ ስነልቦና ሳይንስ ተማሪ አይደለሁም። ስለአድዋ ድልም የማወቀው በጣም ውሱን ነው። ቢስማርክ ከጠራው እ.ኤ.አ 1884/85 የበርሊን የአፍሪካ ቅርጫ ኮንፍረንስ (the conference for the scramble of Africa) ጀምሮ እንዴት ኢትዮጵያ እንደሌላው የአፍሪካ ክፍል የዚህ ቅርጫ ሰለባ አለመሆንም ብዙ የታሪክ ምሁራንን አስረገገሞቻቸዋል። ይህንን ታሪክ አፈወርቅ ገብረየሱስ፣ ገብረ ህይወት ባይከዳኝ፣ ራይመንድ ጆናስ፣ ሪቻርድ ፓንክረስት፣ ዶናልድ ሌቢን፣ ኤድዋርድ ከሬሚ፣ ሃሮልድ ማርከስ፣ ጆን ሰፔንሰር፣ ታደስ ታምራት፣ መርኤድ ወልደአረጋይ፣ ብርሃኑ አበበ፣ አለሜ እሸቴ፣ ባህሩ ዘውዴ፣ ሸፍራው በቀለ፣ ሹመት ሲሻኝ፣ ዘወዴ ገብረስላሴ፣ ጌታቸው ሃይሌ፣ ጳውሎስ ሚሊኪያስ፣ ጳውሎስ ሾኞች መስፍን አርአያ፣ ጌታቸው መታፈሪያ በቀጥታና በተዘዋዋሪ የጻፉትንና የተናገሩትን የማንበብ እድል ነበረኝ።

ከፊልም፣ ሙዚቃና ግጥም ስራዎች ደግሞ እነ ቡብ ማርሌና ራሰ ተፈሪያኒዝም፣ የሃይሌ ገሪማን፣ የአለምፅሃይ ወዳጆን፣ የፀጋዮ ገብር መደህን፣ አዲስ አለማየሁ እጅጋይሁ ሸባባውና የቴዎድሮስ ካሳሁንን ስራዎች መስማትና ማየቱ ተጨማሪ ሰሜት ፈጠሮልኛል።። ከታላላቅ የፖለቲካ መሪዎች ጽሁፎችና ንግግሮች መካከል ደግሞ፣ እነ ማርከስ ጋቢ፣ ማርቲን ሉተር ኪንግን (የኢትዮጵያ ኤምባሲ ግብዣ ጨምሮ)፤ የአፍሪካ የነፃነት መሪዎች ማለትም እነ ሙዋሊሙ ኔሬሬ፣ ኬኔዝ ካወንዳ፣ ጆሞ ኬንያታ፣ ኔልሰን ማንዴላ፣ ታቦ እምቤኬ፣ ከዋሚ ንኩራማ፣ በደቡባዊ አፍሪካ በ1880ዎቹ የተፈጠሩትን እስከዛሬ ያሉትን በኢትዮጵያ ስም የሚጠሩትን ቤተ ክርስቲያኖች ታሪክን በተመለከተ የፐ/ር ማሞ ሙጩን የቅርብ ጊዜ ፅሁፎች ሳነብ፤ አሜሪካም በተለይ በሁለተኛው እ.ኤ.አ 1933 የጣሊያን ወረራ ጊዜ ስለነበረው ስለአነ መላኩ በያን ሥራና ስለአፍሪካ አሜሪካውያን ወደ ዘማቾች ምልመላ ሳነብ፤ የተረዳሁት አድዋ የአድዋውያንና የኢትዮጵያውያን የድል ታሪክ ብቻ አለመሆኑን ነው። የሃይቲን የነፃነት ትግልና በልጅነቴ እስማ የነበረውን የአፄ ምኒልክን የደስታ የተኩስ ሩምታ ምክንያት ያስታውሰኛል። እነዚህ ምሁራን የነፃነት መሪዎችና አርቲስቶች የተከተሉት በአብዛኛው የብሄረሰብና የብሄር መነፅር የታሪክ ትርጉም አልነበረም ብሎ መደምደም ይቻላል።

በአንፃሩ አዲስ ህይወት (የብዕር ስም)፣ ቦኒ ሆልኮምብና ሲሳይ ኢብሳ፤ ማሩ ቡልቻ፤ በ 1990ዎቹ በ Red Sea Printers ና ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ደግሞ በኩራዝ አሳታሚ የታተሙ መጻሕፍትና ገድል መሰል ጽሁፎች የፖለቲካ ትንታኔያቸው በአንዳንድ የአሜሪካ የኔቨርሲቲዎች የሚታየውን ብሄረ ተኮር ጥናቶች (ethnography and ethnic studies) ተደግፈው ማርከሳዊ መሰል ትንታኔ ትርጉም ሊሰጡ ይሞክራሉ። ጎልቶ የሚወጣው መልዕክታቸው ኢትዮጵያ የሚለውን የፖለቲካና የሶሻል መሰረቶች የሚንድ (de-legitimize) ነው። የሀገር ውስጥ ግጭቶችን በብሄር መነጻር ያይዋቸዋል። የአድዋ ጦርነትን ዋና መሪዎችን ከሌሎች ግጭቶች ጋር እያጣቀሱ ሲወቅሱ ይሰማሉ። ብሄር ተኮር ድርጅቶችም ግጭቶቹን የአንድ ወገን በማስመሰል ከዛሬ ፖለቲካ አገናኝተው ቢቻል አዲስ ነፃ ሀገር ባይቻል ደግሞ አሁን ካለው የተሻለ የፌዴራል አስተዳደር እንመሰርታለን እያሉ ቃል ይገባሉ። የድሮዋ ኢትዮጵያም ልዩ የብሄረሰቦች እስር ቤት ነበረች የሚል ትረካም አላቸው። አዲሲትዋ ኢትዮጵያም የብሄረሰቦች (nations, nationalities, peoples, volks) ድምር ነች ወይም ትሆናለች ይላሉ።

¹ እ.ኤ.አ በማርች 15, 2015 በዴንቨር ኮሎራዶ የአድዋ ድል መታሰቢያ በዓል ላይ የተደረገ ንግግር።

በዚህም የተነሳ የፖለቲካ የአስተዳደርና የትምህርት ወቅቅሩ ይህንኑ ተከትሎዋል። ይህ አካሄድም ሀገሪቱን ከመበተን አድናቆት በኢኮኖሚም እየተራመደች ነው ብለው ይከራከራሉ።

የፖለቲካ መሪዎች ይመጣሉ-ይለወጣሉ። ስርአቶቹን የሚመራውም ርዕሱ አለም እንዲሁ ይቀያየራል። ይህ ደግሞ በብዛት የሚታየው አፍሪካ ወስጥ ባሉ ከቀኝ ግዛት በሁዋላ በተፈጠሩ ሀገሮች (post colony states) ነው። አንድ ቲዎሪም ሁሉን ነገር (phenomenon) ሊያብራራ አይችልም። ይህ እንኩዋን በኩዋሊቲቲቭና በፊኖሚኖሎጂ የምርምር መንገድ የሚጠኑ ስራዎችን ቀርቶ በኢምፐሪካል የምርምር መንገድ ላይም በየጊዜው የሚታይ ሁኔታ ነው። ታሪክንም በተለያዩ መነፀሮች መመርመር በራሱ ችግር የለውም። እንዴትም ይህ አካሄድ በተለይ በፖሊሲ ንድፊ ጊዜ የተሻለ አካሄድ ሊሆን ይችላል። በእኔ እድሜ ኢትዮጵያ ወስጥ ሶስት ያስተዳደር መርሆዎችን አይቻለሁ። ባለፉት 40 አመታት ወስጥ ብሄር ዘመምና የግራ ዘመም የታሪክ ትርጉሞች የመንግስትን ዋና ዋና ፖሊሲዎች ሲመሩ አይተናል። ሁለቱም ህብረተሰብን በመደብ በብሄርና ወይም በሃይማኖትና በጾታ መክፈልና ልዩነቶች ላይ ማተኮርን ይወዳሉ። አንድን ህብረተሰብ በዴሞክራሲ መርሆዎች ከፍሎ ማጥናቱ ችግር የለውም። ልዩነታቸው ብዙሃንነት (diversity) እንዴት እንደሚስተናገድ ነው። ስለ ከአንድ በላይ ማንነት (dual & multiple identities) በሀገራችን ብዙ አይነገርም።

ብዙዎቹ የዛሬ የብሄር ንቅናቄ መሪዎች በአንድ ወቅት የማርክሲስት ርዕሱ አለም ተከታዮች እንደነበሩ ይታወቃል። አስተዳደር ላይ የሁለቱ ልዩነት ማርክሲስቶች ሀገር አቀፍ፣ አህጉር አቀፍ፣ከዚያ አልፎ ኢንተርናሽናሊዝምን ሲያወድሱ፤ በተቃራኒው ብሄር ተኮር አካሄድን የሚመርጡ ደግሞ ጭንቀታቸው ቆመንልሃል ለሚሉት የህብረተሰብ ክፍል ሲሆን ግራ ዘመምነታቸው ስታሊን በስራ ላይ ያላዋለውን የመገንጠል መንገድ እንዲያቀነቅኑ አድርጎባቸዋል። ግራ ዘመም ያልሆኑት ብሄር ተኮር ድርጅቶች ደግሞ ተግባራቸው ወደ ፋሽዝምና አፓርታይድ፤ በማወቅም ሆነ ባለማወቅ፤ ሲያቀርባቸው ይታያል። የሶቪየት ህብረትና የይግዛላቪያን አፈጣጠር፤ አፈራረስና ውጤቱን ማጤን ይረሳሉ። ስለሆነም አንድ ብሄር ተኮር የፖለቲካ ሃይል የተለያዩ ብሄሮች ባሉበት ሀገር ላይ የበላይነት በያዘበት ቦታ ገዢውን ብሄር ለመጥቀምና ለማሞገስ ተብለው የሚደረጉ ሙከራዎች ትክክለኛነታቸውና ትረጉሞቻቸው በቅጡ ሳይፈተሹ በህገ መንግስት ላይ ይሰፍራሉ። የመንግስትም ስራዎች በብሄር ተኮር ፖሊሲዎች ይመራሉ። የብሄር ድርጅቱ ካናሳ ወግን ከመጣ የአናሳዎችን ህብረት በመፍጠር የብዙሃኖችን ግፊት ለመቁዋቁም ይሞክራል። ማንነት (identity) የምርጫ አጀንዳ ሆኖ ዜሮና አንድ ወይም እድገትና ድህነት፤ ባርነትና ነፃነት፤ እኛና እነሱ፤ ሰይጣንና መልአክ፤ ወዘተ ተብሎ ይቀርባል። ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ደግሞ ይህ አካሄድ በሃይማኖት (bigotry) በመታጅብ ላይ ይገኛል። ከዚህ ባሻገር ደግሞ ሊበራሪዎችም ማለትም ግለሰብ መብት ላይ የሚያተኩር የፖለቲካ አስተሳሰብን የሚያራምዱ አሉ። ሁሉም ማለትም የግራውም ብሄር ተኮርም ሆነ ሊበራሪዎች “ዲሞክራሲያዊ” የሚል ታፕላ አላቸው።

ስለዚህ ኤትኖቬንትራዊም በሀገራችን ሲታይ ልዩነትን (diversity) ለማስተናገድ እ.ኤ.አ በ1993 የሰራው ህገ መንግስት መፍትሄ እንዳልሆነና ሀገር አቀፍ መግባባት ለመፍጠር አለመቻሉ በቅጡ ተፈትሾአል። የ1991 ዱም ቻርተር ማለትም የህገ መንግስቱ አዋላጅ የተጻፈው ከግጭት በሁዋላ ስለነበር ያመለከተው የጊዜውን የሃይል አሰላፍ ነበር። ጸሃፊዎቹም እርስ በርሳቸው ይጣሉ እንጂ በጽንሰ ሃሳብ ደረጃ ከ25 አመታት በሁዋላም ቢሆን መሰረታዊ ልዩነት አይታይባቸውም። በትምህርት ቤቶችም የሚሰጡ ትምህርቶች የብሄር ተኮር መሰረት ስላላቸው ከፍተኛ ትምህርትም በብሄር በመዋቀሩና በክልል አስተዳደር ስር መሆናቸው፤ በምሁራም ቅን ልቦናዊነት (bona fide, honesty and integrity) ላይ ለመተማመን አስቸጋሪ እየሆነ መጥቶታል። ሃገሪቱ የተማረ ህዝቡን በተለያዩ ምክንያቶች ስታጣጥ፤ አብዛኛው ወጣት የሆነው ህዝብ የስራ አጥነት፤ የኢኮኖሚና የፖለቲካ ስደት ስለባ ሲሆን፤ በባህር ላይ ሲሰምጥና በየስደተኛ ካምፖችና እስር ቤቶች ሲታገር፤ የምርምር ተቁዋሞች መሰረታዊ ምርምር ማደረግ አለመቻላቸው፤ የኒቨርሲቲዎችም ከጥራት ይልቅ ወደ ብዛት አተኩረው በየክልሉ ሲረጩ፤ በብሄር ተኮር ሹማምንት ሲመሩ፤ ወጥረቶቹንም በፍትሃዊ ምርጫዎች ለማስተንፈስ አለመቻሉ፤ ብሄርና ሃይማኖት የፖለቲካ ማማ (platform) ሆነው መቀጠላቸው፤ በግጭት ቀጠና ወስጥ ያለቸውን የሀገራችንን ችግሮች እጅግ ወስብስብ አድርገውታል።

ስለዚህም በሀገራችን ዛሬ በስልጣን ላይ ያለው ብሄር ተኮር መንግስት እንደ ቀድሞዎቹ የማርክሲስትና የንጉሳዊ መንግስታት ሁለት ችግሮች ገጥመውታል። በአንድ በኩል ሌሎች ብሄር ተኮር ተፎካካሪዎቹ የማዕከላዊ መንግስት ስልጣኑን ሊወስዱበትና ለራሳቸው ብሄር ሊተኩ ይፈልጋሉ። ይህ ካልሆነላቸው ደግሞ ሦስት ወደ አሸናፊው ብሄር ብሄረሰብ እንዳይፈስስ ሲሰተሙን ለማፍረስ ይጥራሉ። ይህ ጥረት በራሱ በመንግስትና ፓርቲ ወስጥ፣ በምርጫና በጠመንጃም

እየተሞከረ ይገኛል። የብሄር ድርጅቶች መሪዎችም ለሁለተኛ ድል (second breakthrough) እየተዘጋጀን ነው ይላሉ። ሁኔታው በሶቪየት ህብረትና በዩግዝላቪያ የኮሚኒስት ፓርቲዎች ወስጥ የብሬክቲቭና የቲቶን ሞት ተከትሎ የተፈጠረውን ክስተት በገዥው የብሄሮች ግምባር ወስጥ አይከሰትም ብሎ መናገር አይቻልም። እስከ አሁን በድርጅቱ ወስጥ የነበረው የሃይል አሰላለፍ ለማስቀጠል ርብርብ ያለም ይመስላል። በሌላ በኩል ደግሞ ከብዙሃኖችና ከዲሞክራሲ ሃይላት ክፉኛ ዉድድር ገጥሞታል። በነፃና ፍትሃዊ ሀገር አቀፍ ምርጫ እንደማያሸንፍ ተረድቶታል። ስለሆነም ተፎካካሪዎቹን ስልጣን ከማካፈል ይልቅ ማፍረስንና አሸባሪዎች ብሎ መሰየሙን መርጠዋል። በ2005ቱ ምርጫ ያኮረፉም ጠመንጃ አንሰተዉ ከቆዩት ጋር የታክቲክ ወዳጅነት የፈጠሩ ይመስላሉ። የሰላም መንገድ መጥበብና መዘጋት አመፅ ተቀባይነት እንዲያገኝ እያደረገ ይገኛል። ከዚህም አልፎ ስለሰላማዊና የመሳሪያ ትግሎች (armed & peaceful resistance) ተጉዋዳኝነት የሚያሳዩ ፍልስፍናዎች እየቀረቡ ይገኛሉ። ይህንንም ሁኔታ ጎረቤት ሀገሮች ለራሳቸው በሚጠቅም መንገድ ሂደቱን ሊቃኙት እንደሚፈልጉ ሳይታለም የተፈታ ጉዳይ ነው። በቀጠናዉ ያለዉን አጠቀላይ በሀገሮች መሃል ያሉትን ዉጥረቶችን ወደጎን አድርገን የሃገሪቱን የወስጥ ዉጥረት ብናይ የመጪዉ ግንቦት ምርጫ ወይም አንዳንድ ሰዎች እንደሚሉት ጥገናዊ የህገ መንግስት መሻሻል እዚህ ግባ የሚባል ፋይዳ እንደማይኖራቸው ግልፅ ነው።

ስለዚህ በሀገራችን ያሉትንና እየተፈጠሩ ያሉትን ዉጥረቶች ለመፍታት ወሳኝ እርምጃዎች መውሰድ ያስፈልጋታል። ለዚህም ቁልፉ የምትገኘው በአብዛኛዉ የማእከላዊ መንግስትን ስልጣን በሚቆጣጠረው ብሄር ተኮር ድርጅት እጅ ቢሆንም ድርጅቱ ይህንን ሊሰራ የሚችል መሪ ከወሰጡ ለማዉጣጥ እስካሁን አልቻለም። ብሄራዊ አንድነትንና እኩልነትን የሚገባ፣ እሸናፊና ተሸናፊ የሌለበት የፖለቲካ አስተሳሰብና አስተዳደር መመስረት የዛሬዉ የሃገሪቱ ፈተናዎች ሲሆኑ፤ እነዚህ ፈተናዎች ግን የዛሬ 119 እመት በፊት እነ አፄ ምኒልክን፣ እቴጌ ጣይቱን፣ ራሰ አሉላን፣ ፊታውራሪ ሃብተ ጊዮርጊስን፣ ራሰ ጎበናንና ሌሎቹን በሺህ የሚቆጠሩትን የአድዋን አርበኞች ገጥመዎቸው ከነበሩት ፈተናዎች ጋር የሚወዳደሩ አይደሉም። እ.ኤ.አ ከ1937ቱ ፈተናዎች ጋርም የሚወዳደሩ አይደሉም። በእነዛ ከባድ ፈተናዎች ጊዜ ብዙ መስዋእትነት ተከፍሎዋል። እነዛን ፈተናዎችን ስንመረምር የእኛ ትውልድ ፈተና የኤትዮቬንሪክ የታሪክ መነጻጸር ወዴት እየወሰደን መሆኑን መገንዘብና በቅን ልቦና ላይ የተመሰረተ ብሄራዊ መግባባት የሚፈጠርበትን መንገዶች መሻት ነው። ችግሮችን መከላከል ወይም መደበቅ ሳይሆን፤ በእዉቀት በዉይይት በዲሞክራሲና በፍትሃዊ ካሳ (restorative justice) የሚፈቱትን የታሪክ ጠባሳዎች እያጎሉ ጣት መቀስሩ ለማንም ጠቃሚ እንደማይሆን ማወቅ ነው። የዛሬ ተሸናፊዎች ነገ አሸናፊዎች ለመሆን እንዳይሰሩ፤ ይህንንም በር በጊዜዉና በቅጡ በብሄራዊ እርቅና መካካስ መዘጋት እንጂ፤ እንዴዉ በደረቁ የርስ በርስ ጦርነት ሂደቶችን እንደ ገድል እየቆጠሩ፤ ከበሮ መምታቱ፤ በግብር ከፋዩ ገንዘብ ስርግና ምላሽ መደገቡ፤ ለአንድነትና ለብሄራዊ መግባባት ጠቀሚ ርምጃዎች ሊሆኑ እንደማይችሉ፤ ከድግሱ በሁዋላ ቢሆንም፤ ግንዛቤ መውሰድ ያስፈልጋል።

ከዚህም በላይ ኤትዮቬንትሪዝም የማእከላዊ መንግስትን ስልጣን ቢይዝም ሆነ ባይዝ የሚያልመው ስለ አንድ ንፁህ የጠራ የተቀባ፣ ወርቃማና እግዚአብሄር ስለመረጠው ጭቁንና ስለተጎዳ ወዘተ ማህበረሰብ ስለሚኖርባት ቅኖናዊት ሀገር (utopian state) መሆኑ መረሳት የለበትም። በዚህም የተነሳ የተረጋጋ የብዙሀን ብሄር ብሄረሰቦች ሀገርን ማስተዳደር ከባድ ፈተና ይሆንበታል። በብዙ ክልሎችም በነፃ ምርጫ ማሸነፍ ያስቸግረዋል። ቀልፍ የአስተዳደር የማከላከያ የኢኮኖሚ አዎታሮችን ቃል እንደሚገባዉ ማስተዳደር ይሳነዋል። አዲሲቱ ኢትዮጵያ መሆን ያለባት ከብሄርና ብሄረሰቦች (nations, nationalities, ethnic groups, volks) የተዉጣጡ ስብስቦች (የህገ መንግስቱን መግቢያ ይመልከቱ) ተስማምተዉ የሚፈጥሩት ሀገር ናት የሚለዉም ምርጫ መር ከሆነ ዲሞክራሲ ጋር ማጣጣም አስቸግሮታል። ስምምነቱም ካልሰራ ደግሞ አንቀፅ 39ን ተጠቅሞ መሄድ ይቻላል የሚለዉን መፈፅም ቀላል አለመሆኑን ተረድቶታል። የሚሄደዉም ክልል ምንም እንኩንም በአፍሪካም ሆነ በአዉሮፓ ለጊዜዉ የሚታየዉ ብሄረሰብና ሃይማኖት ተኮር የሆነዉ የፖሊቲካ ምህንድስና ዉጤት አሉታዊ ቢሆንም፤ የተሻለ/ች አባት/እናት ሀገር መመስረት ይቻላል የሚሉ አሁንም አልጠፍም። ይህንን አካሄድ መፋትሄ ነዉ ብሎ ሀገሪቱ ባለችበት ሁኔታ ለህዝብ በፊርማና ማቅረብ ግን ሃላፊነት የጎደለዉ አካሄድ ነዉ። የጋራ እሴቶችን፤ ክፉም ይሁኑ ደግ መኖራቸዉን መርሳት፤ ሰዎች ከአንድ በላይ ማንነት (dual or multiple identity) እንደሚኖራቸዉ፤ የሀገራት አመሰራረት ሁል ጊዜ ያለችግር አለመሆኑን በቅጡ አለመመርመርና የወዲፊቱን ጉዞ በቅጡ ማለም አለመቻልን ያመለክታል።

በመጨረሻም በዉጭ የምንኖር ኢትዮጵያዎን ባንገራዊ ነፃነት ስለምንገኝና ከጊዜ ወደጊዜ ቀጥራችንም እየበዛ ስለሄደ፤ እንደ አድዋ አይነት ሃገር አቀፍ የሆኑ እሴቶች ከማክበር የሚከለክለን ነገር መኖር የለበትም። በሃገራችንም የሰላም ድምፅ ከፍ ብሎ እንዲሰማ መሞከር ይኖርብናል። በመሬትና በአንዳንድ ጥቅሞች መደለልና የገዛ ጥላችንን ሳይቀር መፍራት የለብንም።

ራሳችንን ከፍርሃት ነፃ ማወጣት ይገባናል። ስለ አሁን-ራዊ ስለአፍሪካ ዲቨዥዥ፤ ስለአፍሪካ አሜሪካውያን ሰለሃገር አቀፍ እሴቶች ወርስና ቅርሶች መናገር መጻፍ፤ ማክበርና መዘክር ይኖርብናል። በተለያዩ ቦታዎች ያሉትን የታሪክ አሻራዎች (historical footprints) በምንችለው ዘዴ መረዳት፤ ማሰባሰብና የተዘረፉት ቅርሳ ቅርሶች እንዲመለሱ መሞከር ይገባናል። የአክሱም ሃወልት መመለስ የመጀመሪያ እንጂ የመጨረሻ መሆን የለበትም። ከበስተሁለትም ሆነ ከፊት ሆነው የሚሰሩትንና የሚረዱትን ማመስገን ይገባል። ዶ/ር አበራ ሞላና አቶ ኪዳኔ አለማየሁ በመካከላችን መገኘታቸውና እየሰሩ ያሉትንም ልናውቅላቸውና ልናበረታታቸው ይገባል። በብሄር ተኮር ፖለቲካ ውስጥ ራሳችንን አጥረን፤ ታሪካችን የግጭት፤ የረሃብ፤ የቸነፈርና የሰደት ብቻ እንዳይሆን፤ ዛሬ አፍሪካ አሜሪካውያን የገቡበትን ራስን ያለማወቅ ቀውስ (identity crisis)፤ ሌሎች አፍሪካውያን ወገኖቻችን ያለባቸውን የራስ መተማመን ችግር፤ ልጆቻችን በአወጪ ጎረቤት አናሳ ኮሚኒቲዎች፤ የኢኮኖሚው፤ የፖለቲካውና የዕውቀት ጭራ፤ በሁለቱም የአሀገራቸው ባዕዳን እንዳይሆኑ፤ ከወዲሁ ማስብና ዘዴ ማግኘት የእኛ የመጀመሪያ ትወልድ ፈላሾች (immigrants) ፈተና ነው።